

Waldemar Zakrzewski

Wojska inżynieryjne w zintegrowanym systemie bezpieczeństwa

Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii
Obrony Narodowej nr 2(14), 125-138

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

AUTOR

plk mgr inż. Waldemar Zakrzewski
zwald@onet.eu

WOJSKA INŻYNIERYJNE W ZINTEGROWANYM SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA

Wstęp

Podstawowym zadaniem oraz główną troską każdego państwa i rządu jest zapewnienie bezpieczeństwa swoich obywateli. Wymaga to posiadania dobrze zorganizowanego, sprawnie działającego, zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego.

Należy zauważyć, że we współczesnym świecie ludzie coraz bardziej zauważają i doceniają wartość środowiska naturalnego. Postępujące zmiany klimatyczne oraz coraz częściej występujące ekstremalne i nieprzewidywalne zjawiska pogodowe, powodują poważne zagrożenia dla społeczności oraz jej mienia. Walka z tymi zagrożeniami jest jednym z głównych zadań w zakresie bezpieczeństwa naszego kraju.

Występujące na terytorium Polski klęski żywiołowe oraz nadzwyczajne zagrożenia niemilitarne wywołane są zazwyczaj siłami natury i postępowaniem cywilizacyjnym.

Dążenie do przeciwdziałania stratom oraz do minimalizacji przestrzennego występowania niszczących zjawisk wymusza potrzebę natychmiastowego reagowania na zagrożenia. Podejmując natychmiastowe działanie, możemy ograniczyć skalę zniszczeń, zminimalizować zagrożenia dla ludności cywilnej oraz infrastruktury, a tym samym ograniczyć straty wywołane lub będące skutkiem ekstremalnego zjawiska pogodowego.

Zintegrowany¹ system bezpieczeństwa jest zespołem przedsięwzięć gwarantujących szybkie i sprawne działanie we wszystkich warunkach oraz umożliwiających reagowanie na różnego rodzaju zagrożenia i kryzysy. Łączy on działania wszystkich służb w celu efektywnego wykorzystania posiadanych zasobów na potrzeby reagowania na zagrożenia państwa. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej w sposób całościowy ujmuje zagadnienia bezpieczeństwa narodowego oraz wskazuje optymalne sposoby wykorzystania na potrzeby bezpieczeństwa narodowego wszystkich zasobów pozostających w dyspozycji państwa w sferze obronnej, ochronnej, społecznej i gospodarczej. Kluczową sprawą

---

¹ Słownik języka polskiego, Wilga, Warszawa, 1998, s. 32.

jest ich właściwa integracja w systemie bezpieczeństwa narodowego². Rzeczpospolita Polska zapewnia bezpieczeństwo kraju i swoich obywateli również poprzez dysponowanie skutecznym narodowym potencjałem bezpieczeństwa, zapewniającym gotowość i zdolność do zapobiegania zagrożeniom³. Celem strategicznym państwa w dziedzinie bezpieczeństwa jest doskonalenie zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego oraz rozwój potencjału obronnego i ochronnego, adekwatnego do potrzeb i możliwości państwa⁴. Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych należy rozpatrywać z punktu widzenia potrzeb społecznych oraz sił i środków, jakimi dysponuje państwo w danej sytuacji. Celowe jest skupienie uwagi na właściwej organizacji posiadanego potencjału sił i środków, planowaniu oraz optymalnym wykorzystaniu posiadanego potencjału sił i środków. Pozwoli to na stworzenie i posiadanie w zintegrowanym, krajowym systemie reagowania na zagrożenia niemilitarne, jednostek wojsk inżynieryjnych całkowicie samodzielnych zdolnych do natychmiastowego wsparcia układu pozamilitarnego.

Polskie Siły Zbrojne – kluczowy element systemu obronnego państwa, przeznaczone są do skutecznej realizacji polityki bezpieczeństwa i obrony. Jednym z zadań realizowanych w tym zakresie jest wspieranie systemu bezpieczeństwa wewnętrznego i pomoc społeczeństwu w sytuacji wystąpienia zagrożeń niemilitarnych.

Najgroźniejsze formy tego rodzaju zagrożeń to: terroryzm, cyberterroryzm, proliferacja broni masowego rażenia, skażenia chemiczne, zorganizowana przestępczość, masowe migracje ludności. Zupełnie odmienną grupę zagrożeń stanowią te, które mogą być wynikiem szybkiego rozwoju społecznego i gospodarczego kraju oraz wykorzystywania w przemyśle coraz nowszych technologii. Do grupy tej należą awarie techniczne i katastrofy. Kolejnym bardzo poważnym źródłem zagrożeń o wysokim prawdopodobieństwie wystąpienia na terytorium naszego kraju są klęski żywiołowe i gwałtowne zjawiska atmosferyczne⁵.

Na podstawie analizy literatury oraz opinii Centrum Operacyjnego MON do grupy zagrożeń niemilitarnych, które mogą mieć największy wpływ na bezpieczeństwo i rozwój Rzeczypospolitej Polskiej, będą należały powodzie, skażenia chemiczne, epidemie oraz zagrożenia terrorystyczne wraz z zagrożeniami w cyberprzestrzeni. Należy jednak podkreślić, że w obecnych i przewidywalnych uwarunkowaniach zbiorów sklasyfikowanych

---

² *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, 2014, s. 7.

³ Tamże, s. 10.

⁴ Tamże, s. 11.

⁵ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, 2007, s. 15-16.

zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego będzie zawsze zbiorem otwartym⁶.

Na podstawie analizy i oceny niemilitarnych zagrożeń naszego kraju dokonanej przez Centrum Zarządzania Kryzysowego MON można wysnuć wnioski, że do zagrożeń niemilitarnych o największym prawdopodobieństwie wystąpienia na terenie Polski oraz powodujących najpoważniejsze skutki dla społeczeństwa, gospodarki i środowiska naturalnego należą:

- zagrożenia terrorystyczne;
- awarie i katastrofy techniczne;
- klęski żywiołowe: powodzie, wielkoobszarowe pożary, osuwiska, silne mrozy i intensywne opady śniegu, huragany, susze i długotrwałe upały, epidemie, epizootie;
- inne zagrożenia: protesty i niepokoje społeczne, masowe migracje ludności, przedmioty wybuchowe i niebezpieczne pochodzenia wojskowego⁷.

Zgodnie z zapisami *Ustawy o zarządzaniu kryzysowym*⁸ tworzony jest *Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego* oraz plany na szczeblach wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Plany zarządzania kryzysowego obejmują wszystkie fazy zarządzania kryzysowego oraz ochrony infrastruktury krytycznej. Tworzone są na podstawie analizy zagrożeń i ryzyka na administrowanym terenie. W ten sposób organy administracji publicznej przygotowują się do reagowania, a także osiągają zdolność poprzez przygotowanie techniczne, szkoleniowe i organizacyjne, do zapobiegania wystąpieniu sytuacji kryzysowej oraz likwidacji jej skutków⁹.

Istotną rolą Sił Zbrojnych RP jest wspieranie organów administracji państwowej w zapewnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego Polski i udzielanie pomocy wojskowej instytucjom rządowym i samorządowym oraz społeczeństwu w reagowaniu na zaistniałe zagrożenia niemilitarne. Działania te obejmują monitorowanie i kontrolę przestrzeni powietrznej naszego kraju, wsparcie ochrony lądowej granicy państwa i wód terytorialnych Polski, działania rozpoznawcze i wywiadowcze, a także monitorowanie skażeń biologicznych, chemicznych i promieniotwórczych. Bardzo ważnym zadaniem wojsk inżynieryjnych jest oczyszczanie terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego. Oprócz tego wydzielone siły i środki SZ RP utrzymują gotowość do prowa-

---

⁶ Opracowano na podstawie danych uzyskanych z Centrum Operacyjnego MON. Zob.: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej*, Warszawa, 2007, s. 5-6; *Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej*, Dz. U. z 2002 r., nr 62, poz. 558, art. 3, ust. 1, 2.

⁷ Opracowano na podstawie danych uzyskanych z Centrum Operacyjnego MON. Zob., *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej*, Warszawa, 2007, s. 8-10.

⁸ *Ustawa o zarządzaniu kryzysowym z 26 kwietnia 2007 r.*, Dz. U. z 2013 r., poz. 1166.

⁹ S. Kowalkowski, *Wojska inżynieryjne w systemie zarządzania kryzysowego*, Wydawnictwo Menadżerskie PTM, Warszawa, 2013, s. 24.

dzenia działań poszukiwawczo-ratowniczych. Uczestnicząc w narodowym systemie zarządzania kryzysowego, SZ RP utrzymują zdolność do udzielania pomocy odpowiednim organom administracji publicznej oraz społeczeństwu w wypadku klęsk żywiołowych, katastrof spowodowanych przez człowieka i zagrożeń terrorystycznych¹⁰. Zadania dla Sił Zbrojnych RP w zakresie reagowania na niemilitarne zagrożenia kraju wynikają także z innych aktów prawnych.

Zapisy ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, umożliwiają wykorzystanie Sił Zbrojnych RP w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych i z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego¹¹.

W *Ustawie o zarządzaniu kryzysowym* zawarto zapis, że jeżeli w sytuacji kryzysowej użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać do jego dyspozycji pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych RP wraz ze skierowaniem ich do wykonania zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Użycie oddziałów Sił Zbrojnych w sytuacji kryzysowej nie może zagrozić ich zdolności do realizacji zadań wynikających z art. 26 Konstytucji RP i ratyfikowanych umów międzynarodowych¹².

Ustawa o stanie klęski żywiołowej w art. 18 stanowi, że w czasie stanu klęski żywiołowej, jeżeli użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub niewystarczające, Minister Obrony Narodowej może przekazać do dyspozycji wojewody, na którego obszarze działania występuje klęska żywiołowa, pododdziały lub oddziały Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej wraz ze skierowaniem ich do wykonywania zadań związanych z zapobieżeniem skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięciem¹³.

Omówione zagadnienia pokazują, że bezpieczeństwo narodowe zawierające aspekty reagowania na zagrożenia niemilitarne powinno obejmować dobór, właściwe przygotowanie oraz integrację wszystkich będących w dyspozycji sił i środków, w tym wyspecjalizowanych sił i środków wojsk inżynieryjnych. Należy przy tym pamiętać, że utworzenie i wdrożenie skutecznego systemu reagowania kryzysowego jest procesem złożonym, wymagającym zaangażowania odpowiednich struktur państwa, znacznych

---

¹⁰ Tamże, s. 23-24.

¹¹ *Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP*, Dz. U. z 2012 r., nr 80, poz. 495.

¹² *Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu...*

¹³ Por., *Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej...*

nakładów finansowych oraz ogromnego wysiłku organizacyjnego.

Podstawowe interesy narodowe Polski oparte są na całościowej koncepcji bezpieczeństwa państwa, uwzględniającej aspekty polityczno-militarne, ekonomiczne, społeczne i ekologiczne. Interesy te wynikają z fundamentalnych i niezmiennych wartości Polski, a ich realizacja stanowi dla państwa i jego mieszkańców potrzebę nadrzędną. Zatem celem strategicznym Rzeczypospolitej Polskiej jest eliminacja zewnętrznych i wewnętrznych zagrożeń, odpowiednie oszacowanie podejmowanych wyzwań oraz umiejętne wykorzystywanie pojawiających się szans. Interesy narodowe wynikają z fundamentalnych oraz niezmiennych wartości Polski. Ich realizacja stanowi dla państwa i jego mieszkańców potrzebę nadrzędną. Zgodnie z Konstytucją RP oraz zapisami zawartymi w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej są to: zapewnienie niepodległości, nienaruszalności terytorialnej, wolności, bezpieczeństwa, poszanowania praw człowieka i obywatela, a także zachowanie dziedzictwa narodowego oraz ochrona środowiska naturalnego w warunkach zrównoważonego rozwoju¹⁴.

Reagowanie kryzysowe jest fundamentalnym zadaniem, którego realizacja ma zapewnić bezpieczeństwo wewnętrzne państwa i jego obywateli.

Dokonując wprowadzenia do tematu reagowania na zagrożenia niemilitarne na terenie naszego kraju, należy wyjaśnić pojęcia bezpieczeństwa i zagrożenia.

Każdy kraj jest zainteresowany możliwie najwyższym poziomem bezpieczeństwa swych obywateli.

Zgodnie z definicją zawartą w słowniku języka polskiego jest to *stan psychiczny lub prawny, w którym jednostka ma poczucie pewności, oparcie w drugiej osobie lub w sprawnie działającym systemie prawnym; przeciwnieństwo zagrożenia*¹⁵.

W słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego zapisano, że *bezpieczeństwo to stan, który daje poczucie pewności i gwarancję jego zachowania oraz szansę do doskonalenia. Jest to jedna z podstawowych potrzeb człowieka, sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, na przykład: zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych*¹⁶.

W literaturze światowej i w naszym kraju funkcjonuje dużo innych definicji mniej lub bardziej trafnie oddających istotę bezpieczeństwa. W ujęciu ogólnym – *bezpieczeństwo wewnętrzne oznacza stabilność i harmonijność*

---

¹⁴ S. Kowalkowski, *Wojska inżynieryjne...*, s. 22.

¹⁵ B. Dunaj (red.), *Popularny słownik języka polskiego*, WILGA, Warszawa, 2000, s. 30.

¹⁶ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa, 2002, s. 13.

danego organizmu (systemu), a bezpieczeństwo zewnętrzne oznacza brak zagrożenia ze strony innych podmiotów¹⁷.

Ogólna definicja zagrożenia określa je jako negatywne zjawisko powodujące prawdopodobieństwo powstania sytuacji kryzysowej i niebezpiecznej dla otoczenia, a w konsekwencji prowadzące do kryzysu. Istnieje zatem wiele przesłanek podkreślających priorytetowe znaczenie wykrywania i likwidacji wszelkich odmian, pojawiających się zagrożeń. Znalazło to również swoje odzwierciedlenie w zapisach *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*¹⁸.

W dokumencie wydanym przez Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, jakim są *Wskazówki do przygotowania (aktualizacji) planów zarządzania kryzysowego* przygotowanym na potrzeby opracowania nowych planów, zagrożenie zdefiniowano jako *zdarzenie, które może wpływać niekorzystnie na życie, zdrowie, mienie lub środowisko. Zagrożenie to między innymi: poważne zakłócenia w telekomunikacji, poważne przerwy w zasilaniu w energię, wodę, gaz, poważne zakłócenie w transporcie, masowa migracja do Polski, epidemie i epizoocje, inwazje szkodników zwierząt/roślin, susze, powodzie, pożary, skażenia radiacyjne, atak cybernetyczny itp.*¹⁹

Kryzys jest sytuacją będącą następstwem zagrożenia. Prowadzi w konsekwencji do zerwania lub znacznego osłabienia więzów społecznych. Powoduje poważne zakłócenie funkcjonowania instytucji publicznych, jednak tylko w takim stopniu, że nie ma uzasadnienia wprowadzenia żadnego ze stanów nadzwyczajnych przewidzianych w Konstytucji RP²⁰.

Sytuacja kryzysowa to sytuacja wpływająca negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia w znacznych rozmiarach lub środowiska, wywołująca znaczne ograniczenia w działaniu właściwych organów administracji publicznej ze względu na nieadekwatność posiadanych sił i środków²¹.

Zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej²².

---

¹⁷ S. Kowalkowski, *Wojska inżynieryjne...*, s. 14.

¹⁸ *Strategia...*

¹⁹ *Wskazówki do przygotowania (aktualizacji) planów zarządzania kryzysowego*, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, 2012, s. 9.

²⁰ *Słownik terminów...*, s. 61.

²¹ *Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym...*, art. 2.

²² Tamże, art. 3.

Cele i fazy zarządzania kryzysowego

Celem nadrzędnym zarządzania kryzysowego jest przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym, począwszy od projekcji ewentualnych zagrożeń, poprzez planowanie przeciwdziałania, organizacji i prowadzenia działań, a na przywróceniu stanu początkowego kończąc²³.

Zgodnie z zapisami Ustawy o zarządzaniu kryzysowym, Krajowego Planu Zarządzania Kryzysowego oraz Planu Zarządzania Kryzysowego Resortu Obrony Narodowej proces zarządzania kryzysowego składa się z czterech faz: zapobieganie, przygotowanie, reagowanie i odbudowa. Każda z tych faz cechuje się koniecznością realizacji określonych zadań.

Faza I – zapobieganie.

Faza zapobiegania to zbiór przedsięwzięć mających na celu sprawne prowadzenie przez wydzielone siły i środki SZ RP działań organizacyjno-planistycznych, redukujących lub eliminujących możliwość wystąpienia sytuacji kryzysowej oraz prowadzenie działań wyprzedzających w celu znacznego ograniczenia skutków powstałej sytuacji kryzysowej.

Cel – zaplanowanie i utrzymywanie w gotowości do użycia wydzielonych sił i środków SZ RP zgodnie z ich specjalistycznym przeznaczeniem.

Zadania SZ RP w tej fazie:

- utrzymanie w stałej gotowości do działania elementów Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej;
- opracowanie oraz aktualizacja planów użycia SZ RP w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowej;
- monitorowanie i bieżąca ocena możliwości wystąpienia sytuacji kryzysowej;
- stałe doskonalenie procedur działania, wymiany informacji, współdziałania i koordynacji wykonywania zadań;
- utrzymywanie współpracy na wszystkich szczeblach dowodzenia z odpowiednimi komórkami w ramach SZ RP oraz z podmiotami układu pozamilitarnego, przewidzianymi do realizacji procesu zarządzania kryzysowego;
- utrzymywanie systemu pełnienia służb operacyjnych i dyżurnych w celu zapewnienia ciągłości dowodzenia oraz sprawnego przekazywania sygnałów, rozkazów, decyzji i zarządzeń na poszczególnych poziomach dowodzenia;
- utrzymywanie sił i środków wydzielonych do składu SAR w gotowości do udziału w przeszukiwaniu terenu;
- utrzymywanie gotowości systemów alarmowania do aktywizacji określonych sił i środków;

---

²³ S. Kowalkowski, *Wojska inżynieryjne...*, s. 30.

- szkolenie w zakresie realizacji procedur i zadań zarządzania kryzysowego.

Faza II – przygotowanie.

Faza przygotowania – kompleks przedsięwzięć planistyczno-organizacyjnych dotyczących sposobów reagowania w czasie sytuacji kryzysowej oraz powiększenia zasobów sił i środków SZ RP, niezbędnych do efektywnego reagowania stosownie do skali i charakteru sytuacji.

Cel: osiągnięcie gotowości do przeciwdziałania przewidywanym lub niespodziewanym sytuacjom kryzysowym, zagrażającym bezpieczeństwu ludzi, dóbr i środowiska naturalnego.

Zadania SZ RP w tej fazie:

- monitorowanie i bieżąca ocena rozwoju sytuacji kryzysowej oraz gotowości oddziałów i pododdziałów SZ RP, wydzielonych do udziału w zapobieganiu i usuwaniu skutków zagrożeń;
- utrzymywanie w gotowości do działań wybranych elementów systemu zarządzania kryzysowego resortu MON.

Faza III – reagowanie.

Faza reagowania – kompleks praktycznych działań realizowanych przez wydzielone siły i środki SZ RP, mających na celu przeciwdziałanie zagrożeniom niemilitarnym, usuwanie ich skutków oraz tymczasową odbudowę zniszczonej infrastruktury krytycznej.

Cel: prowadzenie działań ratowniczych, ratowniczo-poszukiwawczych, ewakuacji ludzi i mienia z zagrożonych terenów, alarmowanie i ostrzeganie, utrzymanie porządku publicznego w rejonie wystąpienia sytuacji kryzysowej oraz podejmowanie działań ograniczających zakres strat i zniszczeń.

Zadania SZ RP w tej fazie:

- monitorowanie i bieżąca ocena zagrożenia niemilitarnego;
- utrzymywanie stałej współpracy z organami i instytucjami realizującymi zadania z zakresu reagowania kryzysowego;
- aktywacja, w zależności od potrzeb, kolejnych podległych elementów Systemu Zarządzania Kryzysowego resortu obrony narodowej;
- realizacja rotacji sił i środków realizujących zadania reagowania kryzysowego;
- realizacja zabezpieczenia logistycznego, medycznego, przeciwpożarowego wydzielonych i użytych sił i środków.

Faza IV – odbudowa.

Faza odbudowy – końcowa faza cyklu zarządzania kryzysowego. Odbudowę prowadzi się w celu zapewnienia niezbędnych warunków funkcjonowania ofiarom sytuacji kryzysowej. Obejmuje ona również odtwarzanie zdolności operacyjnej sił i środków uczestniczących w reagowaniu na sytuacji oraz analizę prawną i merytoryczną zrealizowanych działań.

Cel: przywrócenie pełnej zdolności sił i środków SZ RP do ponownego prowadzenia operacji reagowania kryzysowego.

Zadania SZ RP w tej fazie:

- utrzymywanie w stałej gotowości do działania elementy systemu zarządzania kryzysowego MON;
- przegrupowanie sił i środków z obszaru działania do MSD;
- wykonanie obsługi sprzętu technicznego, przeglądów, napraw, remontów;
- uaktualnienie Planu Zarządzania Kryzysowego²⁴.

Zadania wojsk inżynieryjnych w systemie reagowania kryzysowego

Wojska Inżynieryjne to specjalistyczny rodzaj wojsk przeznaczony do realizacji zadań zabezpieczenia inżynieryjnego oraz wsparcia inżynieryjnego działań bojowych. Wojska te są najczęściej wykorzystywane do realizacji prac inżynieryjnych i zadań w ramach reagowania na zagrożenia niemilitarne. Najczęściej zauważalne są podczas likwidacji skutków klęsk żywiołowych, katastrof i awarii technicznych.

W działaniach wsparcia układu pozamilitarnego, szczególnie w przypadku wystąpienia klęsk żywiołowych²⁵, pojawiają się nieco inne zadania niż w ramach zabezpieczenia lub wsparcia inżynieryjnego.

Zgodnie z zapisami *Ustawy o zarządzaniu kryzysowym* do zadań realizowanych przez SZ w ramach zarządzania kryzysowego należą:

- współdziałanie w monitorowaniu zagrożeń;
- wykonywanie zadań związanych z oceną skutków zjawisk zaistniałych na obszarze występowania zagrożeń;
- wykonywanie zadań poszukiwawczo-ratowniczych;
- ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;
- współdziałanie w ochronie mienia pozostawionego na obszarze występowania zagrożeń;
- izolowanie obszaru występowania zagrożeń lub miejsca prowadzenia akcji ratowniczej;
- wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach;

---

²⁴ Zob.: *Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym...*; Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego oraz Plan Zarządzania Kryzysowego Resortu Ministerstwa Obrony Narodowej.

²⁵ Por., *Ustawa z 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej...*, art. 3.

- prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych, będących w zasobach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- usuwanie materiałów niebezpiecznych i ich unieszkodliwianie z wykorzystaniem sił i środków będących na wyposażeniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- likwidowanie skażeń chemicznych oraz skażeń i zakażeń biologicznych;
- usuwanie skażeń promieniotwórczych;
- wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej;
- współudział w zapewnieniu przejezdności szlaków komunikacyjnych;
- udzielanie pomocy medycznej i wykonywanie zadań sanitarno-higienicznych i przeciwepidemicznych²⁶.

Możliwości wynikające z przeznaczenia wojsk inżynieryjnych oraz wyposażenia w sprzęt specjalistyczny powodują, że mogą one wykonać większość z tych zadań. Rodzaj zadań inżynieryjnych zależy od sytuacji kryzysowych spowodowanych klęskami żywiołowymi, do których zalicza się:

- zwalczanie powodzi i zjawisk lodowych;
- akcje ratowniczo-gaśnicze i usuwanie skutków pożarów przestrzennych;
- awarie techniczne z toksycznymi środkami przemysłowymi (TSP) i wypadki radiacyjne;
- oczyszczanie terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych;
- akcje odśnieżania;
- akcje poszukiwawczo-ratownicze;
- obronę przed terroryzmem;
- działania przeciwepidemiczne²⁷.

Wojska inżynieryjne jako pierwsze były i są kierowane do przeciwdziałania zagrożeniom niemilitarnym i pomocy społeczeństwu w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych. Wyciągając wnioski z realizacji tych zadań, wprowadza się nowe rozwiązania w zakresie taktyki działania, rozwiązań organizacyjnych oraz wprowadzania na wyposażenie nowoczesnego sprzętu inżynieryjnego. Po doświadczeniach powodzi w 1997 r. opracowano koncepcję wojskowego systemu ratownictwa inżynieryjnego, w którego składzie planowano utworzenie ośmiu batalionów ratownictwa inżynieryjnego. Jednostki te powstawały na bazie nadwyżkowego sprzętu inżynieryjnego z rozformowywanych jednostek wojsk inżynieryjnych. Bataliony

---

²⁶ Zob., *Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu...*

²⁷ S. Kowalkowski, *Wojska inżynieryjne...*, s. 38.

dyslokowane były w rejonach największych zagrożeń powodziowych w dorzeczu rzeki Odry i rzeki Wisły. W efekcie realizacji tej koncepcji do 2005 r. pięć batalionów ratownictwa inżynieryjnego osiągnęło gotowość do realizacji zadań wsparcia układu pozamilitarnego w sytuacji wystąpienia zagrożeń niemilitarnych. Dyslokowane one były w Dęblinie, Nisku, Głogowie, Brzegu i Krośnie Odrzańskim. Brak zagrożeń powodziowych spowodował odstąpienie o dalszej organizacji pozostałych batalionów ratownictwa inżynieryjnego. Ostra zima 2005 r., której efektem było poważne zagrożenie powodziowe, a także ptasia grypa, spowodowały, że w 1 pułku drogowo-mostowym w Dęblinie zaprezentowano koncepcję wykorzystania potencjału SZ RP do wsparcia społeczeństwa w ramach organizowanych zgrupowań zadaniowych pododdziałów różnych rodzajów wojsk: saperzy, wojska chemiczne, wojska aeromobline, ŻW, służby medyczne i logistyczne. Wdrożenie systemu tworzenia zgrupowań zadaniowych pozwoliło na sprawną realizację zadań przez pododdziały realizujące zadania w trakcie powodzi w 2010 r. Efektem analizy działania SZ RP podczas tej powodzi oraz wykorzystania doświadczeń z działania wojsk inżynieryjnych było opracowanie *Koncepcji rozwoju zdolności inżynierii wojskowej w zakresie reagowania na zagrożenia niemilitarne* oraz utworzenie w wojskach inżynieryjnych Wojskowych Jednostek Odbudowy (WJO).

Wnioski

Ostatnie lata to ewaluacja obszaru bezpieczeństwa narodowego, zarówno w wymiarze zewnętrznym, jak i wewnętrznym. W otoczeniu bezpieczeństwa naszego kraju ujawniają się nowe szanse i wyzwania. Mogą one powodować poważne zagrożenia dla Polski, których skala i skutki mogą być bardzo rozległe i nieprzewidywalne. Analizując aktualną sytuację polityczną w Europie można przyjąć, że głównym wyzwaniem i zagrożeniem mogą być: ograniczony konflikt zbrojny w bardzo bliskim otoczeniu Polski oraz terroryzm, a także klęski naturalne i katastrofy techniczne.

Uważam, że zasadnicze znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa Polski będzie miało rozwijanie i doskonalenie własnego potencjału i zdolności obronnych.

Charakter współczesnych zagrożeń powoduje, że państwo nasze staje przed problemami zarówno klęsk naturalnych, zagrożeń technologicznych, jak i terroryzmu. Wymaga to tworzenia kompleksowych, zintegrowanych narzędzi reagowania kryzysowego, które umożliwiają wykorzystanie posiadanych sił i środków militarnych i cywilnych na wszystkich szczeblach reagowania kryzysowego. Konieczne jest dokonanie weryfikacji problematyki zarządzania kryzysowego w resorcie obrony narodowej w celu wypracowania i unormowania systemowych rozwiązań w zakresie wsparcia

układu pozamilitarnego w sytuacji wystąpienia zagrożeń o charakterze niemilitarnym na terytorium RP.

Bogate spektrum zagrożeń niemilitarnych tworzy obszerny zbiór potencjalnych sytuacji kryzysowych zagrażających bezpieczeństwu Polski. Każda z nich powoduje negatywne skutki, do których likwidacji należy wykorzystać specjalistyczne militarne i pozamilitarne elementy systemu bezpieczeństwa narodowego. Podczas przeciwdziałania i likwidacji zagrożeń niemilitarnych należy koncentrować wysiłek służb na usunięciu zagrożeń oraz ograniczeniu ich skutków w celu przywrócenia sytuacji do stanu sprzed wystąpienia sytuacji kryzysowej.

Różnorodność zagrożeń niemilitarnych wymusza konieczność specjalizacji i profesjonalizacji działań Sił Zbrojnych RP w zakresie zarządzania kryzysowego. Istotnym zagadnieniem jest efektywność podejmowanych działań. Powinny być skuteczne, zapewniać pożądany efekt przy wykorzystaniu minimalnych sił i środków posiadanego potencjału.

Problematyka dotycząca wykorzystania wojsk inżynieryjnych w reagowaniu kryzysowym powinna być rozpatrywana wszechstronnie. Zarówno jako zestaw działań sił i środków zaangażowanych w sytuacji wystąpienia zagrożeń niemilitarnych, jak i jako zestaw posiadanych w dyspozycji sił i środków właściwie zorganizowanych, wszechstronnie wyszkolonych, odpowiednio wyposażonych, zdolnych do natychmiastowego reagowania na te zagrożenia. System reagowania kryzysowego powinien zapewnić kompatybilne działanie wielu elementów, służb i instytucji państwa.

Przewidując potencjalne zagrożenia oraz wykorzystując doświadczenia wojsk inżynieryjnych związane z przeciwdziałaniem i usuwaniem skutków występujących w Polsce w ostatniej dekadzie zagrożeń niemilitarnych, opracowano i wdrożono *Koncepcję rozwoju zdolności inżynierii wojskowej w zakresie reagowania na zagrożenia* niemilitarne, której efektem końcowym było utworzenie w wojskach inżynieryjnych Wojskowych Jednostek Odbudowy (WJO). Działania związane z tworzeniem WJO skoncentrowano na dokonaniu w istniejących jednostkach wojsk inżynieryjnych zmian organizacyjno-etatowych, doposażeniu ich w specjalistyczny sprzęt oraz szkoleniu żołnierzy w nowych specjalnościach. Doposażenie WJO w sprzęt noktowizyjny pozwalający na pracę w warunkach ograniczonej widoczności, w zestawy do oznakowania przejść przez rejony zniszczeń oraz tras ruchu środków przeprawowych, w sprzęt do oznakowania rejonów szczególnie niebezpiecznych, sprzęt oświetleniowy oraz w lokalizatory dla żołnierzy, podnosi efektywność i bezpieczeństwo realizacji zadań wsparcia układu pozamilitarnego przez saperów. Doposażenie patroli oczyszczania terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych w pojazdy zwiększające mobilność tych zespołów oraz podnoszące bezpieczeństwo przewozu materiałów wybuchowych i niebezpiecznych znacznie poprawiło bezpieczeństwo i efektywność działania patroli.

Nie zawsze społeczeństwo zauważa wysiłek i zaangażowanie wojsk inżynieryjnych w zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom. Codzienne działanie patroli oczyszczania terenu z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych zauważalne jest zazwyczaj wówczas, gdy znaleziony niewybuch wstrzymuje pracę na budowie, ruch na znaczącej arterii komunikacyjnej lub niezbędna jest ewakuacja mieszkańców zagrożonego terenu. A przecież codziennie patrole saperskie podejmują znaczną ilość przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych, poprawiając bezpieczeństwo społeczności lokalnych.

Bibliografia

1. Dunaj B. (red.), *Popularny słownik języka polskiego*, WILGA, Warszawa, 2000.
2. *Koncepcja rozwoju zdolności inżynierii wojskowej w zakresie reagowania na zagrożenia niemilitarne*, SG WP/SIW, Warszawa, 2012.
3. Kowalkowski S. (red.), *Niemilitarne zagrożenia bezpieczeństwa publicznego*, AON, Warszawa, 2011.
4. Kowalkowski S., *Wojska inżynieryjne w systemie zarządzania kryzysowego*, Wydawnictwo Menadżerskie PTM, Warszawa, 2013.
5. *Leksykon wiedzy wojskowej*, MON, Warszawa, 1979.
6. *Mały Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa, 1995.
7. *Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 10 lipca 2008 r. w sprawie organizacji i trybu działania Rządowego Centrum Bezpieczeństwa*, Dz. U. z 2008 r., nr 128, poz. 821.
8. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa, 2002.
9. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, Warszawa, 2014.
10. *Ustawa z dnia 17 lipca 1997 r. o zmianie ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP*, Dz. U. z 1997 r., nr 80, poz. 495.
11. *Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej*, Dz. U. z 2002 r., nr 62, poz. 558.
12. *Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym*, Dz. U. z 2013 r., poz. 1166.
13. *Wskazówki do przygotowania (aktualizacji) planów zarządzania kryzysowego*, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, Warszawa, 2012.
14. *Zarządzenie nr 86 Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 sierpnia 2008 r. w sprawie organizacji i trybu pracy Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego*, M.P. z 21 sierpnia 2008 r.

MILITARY ENGINEERS IN INTEGRATED SECURITY SYSTEM

Abstract: The article presents problems of military engineers' participation in counteracting non-military threats that may appear on the territory of our country. Firstly, contemporary non-military threats and legal bases of the Polish Armed Forces' participation in preventing and repairing the damage caused by non-military threats were discussed. Further, tasks carried out by units assigned for crisis management were presented. Particular attention was drawn to the employment of military engineers' units.